

Zagadnienie antyjudajizmu Lutra to istotny problem badawczy, niejednokrotnie rozpatrywany w literaturze przedmiotu i jako taki właściwie nierozstrzygnięty. Projekt badawczy pt. *Reinhold Lewin vs. pisma żydowskie Marcina Lutra. Kontekst – analiza – recepcja* stanowi przyczynek do debaty „antyjudajizm“ a „luteranizm“ w wymiarze regionalnym. W jego centrum znajduje się żydowski uczoney i rabin związany ze Śląskiem, Reinhold Lewin (1888-1942/1943), oraz jego rozprawa analizująca stosunek Marcina Lutra do Żydów (*Luthers Stellung zu den Juden. Ein Beitrag zur Geschichte der Juden in Deutschland während des Reformationszeitalters* (1911)). Pomimo upływu ponad stulecia od publikacji rozprawy Lewina, nadal przywołuje się ją jako istotny przyczynek do badań nad kwestią antyjudajizmu Lutra. Thomas Kaufmann w pracy *Luthers Juden* (2014) nazwał Lewina „pierwszym gruntownym badaczem tematu Luter i Żydzi“, a Peter von der Osten-Sacken w swoim opracowaniu *Martin Luther und die Juden* (2002) określił dysertację Lewina jako „pierwszą obszerną naukową monografię na [ten] temat oraz wstęp do nowszej historii badań“. Po zapoznaniu się ze stanem badań, można jednak dojść do wniosku, że w literaturze przedmiotu brakuje szerszej analizy kontekstu kulturowego, w którym żydowski uczoney tworzył. W związku z tym punkt ciężkości mojej analizy będzie położony na wyeksplikowanie tła oraz warunków, w jakich Lewin formułował swoją koncepcję. Ważne będą tutaj dwie okoliczności – po pierwsze fakt, iż Lewin był absolwentem Żydowskiego Seminarium Teologicznego we Wrocławiu, a po drugie, iż był absolwentem filozofii i historii na Uniwersytecie Wrocławskim. Rozprawa Lewina była podstawą do nadania mu stopnia naukowego doktora na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego w 1911 roku. Celem projektu jest przedstawienie i zanalizowanie tez sformułowanych przez wrocławskiego uczonego, ukazanie ich regionalnego kontekstu, jak i ponadregionalnego znaczenia poprzez przedstawienie ich recepcji w literaturze współczesnej. Bezpośrednim efektem projektu będzie monografia napisana w języku niemieckim pt. *Reinhold Lewin versus Luthers Judenschriften. Kontext – Analyse – Rezeption*, w której dokonania Lewina zostaną ukazane w kontekście spuścizny intelektualnej Śląska, a jego rozprawa przedstawiona zostanie jako przykład regionalnej recepcji pism żydowskich Marcina Lutra. W monografii ukazane zostaną najważniejsze tezy i założenia Lewina, jak na przykład zaproponowana przez niego periodyzacja stosunku Lutra do Żydów, do której nawiązują dzisiejsi badacze. Ta teza Lewina, jak i inne jego założenia, zostaną skonfrontowane z innymi opracowaniami na temat antyjudajizmu Lutra. W ten sposób monografia będzie wskazywać na przejście od kontekstu regionalnego do ponadregionalnego wymiaru tematu. Przedstawienie rozprawy Lewina na tle innych rozpraw pozwoli także na ukazanie szerszej debaty na ten temat. Chciałabym zauważyć, że na tle innych analiz Lewin wyłania się jako reprezentant szkoły historycznej – jego analiza pism antyżydowskich Marcina Lutra koncentruje się na wątkach historyczno-biograficznych, a w mniejszym stopniu na wątkach teologicznych. Można sformułować stwierdzenie, że wrocławski uczoney był zakorzeniony w historyzmie XIX wieku i reprezentował stanowisko, które z pewną ostrożnością można by określić jako „posthistoryzm“. W związku z powyższym pojawia się kwestia metodologicznego podejścia Lewina i jego zakorzenienie w ówczesnej filozofii wrocławskiej. W drugiej połowie XIX wieku przełomowym momentem dla badań filozoficznych były impulsy ze strony tzw. szkoły historycznej i rozwijającej się wówczas dynamicznie hermeneutyki, odwołujących się do idealizmu niemieckiego. We Wrocławiu ten nowatorski kierunek badań podjął i rozwinął Wilhelm Dilthey. Z drugiej strony, wpływ na Lewina mogły mieć także badania w zakresie psychologii eksperymentalnej i rozwojowej, które były kolejnym ważnym momentem modernizującym filozofię wrocławską. Uwzględnienie tych okoliczności pozwoli na umiejscowienie rozprawy Lewina w regionalnym kontekście intelektualnym i kulturowym. Pod tym względem moja analiza będzie różnić się od dotychczasowych analiz poświęconych Lewinowi, które pomijają kulturowy kontekst Śląska. Projekt ma charakter interdyscyplinarny. Jego wyniki przyczynią się do rozwoju kilku dyscyplin z dziedziny nauk humanistycznych. Będzie to filozofia, a także historia kultury oraz teologia.